

Asia: VN/27731/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä EU:n muuttoliike- ja turvapaikkasopimuksen muodostavien säädösten täytäntöönpanemiseksi

Ei lausuttavaa

Ei lausuttavaa -toteaminen

Seulonta

Yleiset huomiot seulontamenettelystä

Maahanmuuttovirasto vastaa seulonta-asetuksen 12 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun alustavan terveystarkastuksen järjestämisestä. Seulonnan kohteena olevan henkilön terveystarkastuksessa voidaan todeta mahdollinen terveydenhoidon tarve tai tarve eristää henkilö kansanterveyteen liittyvistä syistä. Seulonnan kohteina olevilla on oltava mahdollisuus saada kiireellistä terveydenhoitoa ja välttämätöntä sairaanhoitoa. Seulonnalla on myös autettava tunnistamaan haavoittuvassa asemassa olevat henkilöt, jotta voidaan ottaa huomioon mahdolliset erityistarpeet sovellettavan menettelyn määrittämisessä ja toteuttamisessa.

Tuottamisen myötä Helsingin kaupungille ja hyvinvointialueille saattaa tulla jo seulontavaiheessa seulottavan hoitoon liittyviä tehtäviä, jotka tulee ottaa huomioon, kun palveluiden järjestämiseen ja tuottamiseen suunnataan voimavaroja ja resursseja. Helsingin kaupungille ja hyvinvointialueilta tarvittavien voimavarojen suhteen esityksessä on epätarkkuutta, samoin on palveluiden järjestämisestä ja tuottamisesta aiheutuvien kustannusten osalta, jotka tulisi korvata Helsingin kaupungille ja hyvinvointialueille täysimääräisesti.

Tuottamisvastuun suhdetta Helsingin kaupungin ja hyvinvointialueiden järjestämisvastuuseen ja niiden väliseen ensisijaisuusperiaatteeseen nähden esityksessä ei ole myöskään arviota. Terveyspalvelujen järjestämisen kokonaisuus tulee selvittää erillisessä hankkeessa. Nykysäätelyn tilanteessa Maahanmuuttovirastolla on kyky solmia tarvittavista järjestelyistä Helsingin kaupungin ja hyvinvointialueiden kanssa ilman, että palvelujen tuottaminen olisi Helsingin kaupungille ja hyvinvointialueille velvoittavaa.

Viranomaiset ja tehtävienjako viranomaisten välillä

Ei lausuttavaa.

Seulontaviranomaisten toimivaltuudet

Ei lausuttavaa.

Seulottavan henkilön läsnäolo seulonnassa

Ei lausuttavaa.

Riippumaton perusoikeuksien seurantamekanismi seulontaan ja rajamenettelyyn

Ei lausuttavaa.

Henkilötietojen käsittely

Ei lausuttavaa.

Eurodac-järjestelmä

Eurodac- järjestelmää koskevat muutokset

Ei lausuttavaa.

Kansainvälistä suojelua koskevat menettelyt

Yleiset huomiot menettelyistä

Ei lausuttavaa.

Menettelyn alkuvaiheet

Esityksessä ehdotetaan, että kansainvälistä suojelua hakevan ikää arvioitaisiin ensisijaisesti monitieteisen iän arvioinnin menetelmällä, mikä on menettelyasetukseen sisältyvää velvoittavaa sääntelyä ja edellyttää ulkomaalaislain muuttamista. Ehdotuksessa menettelyasetuksen 25 artiklassa tarkoitetun monitieteisen iän arvioinnin tekee Maahanmuuttoviraston pyynnöstä vastaanottokeskuksen sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilökunta moniammatillisessa yhteistyössä.

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala ei kannata monitieteisen iän arvioinnin toteuttamista ehdotetulla tavalla. Vastaanottojärjestelmä koostuu pääasiassa ostopalveluina tuotetuista vastaanottokeskuspalveluista, jotka mukautuvat nopeasti vaihteleviin kansainvälistä suojelua hakevien määriin. Henkilön iän määrittämiseen tarvittava osaaminen jää toimintaympäristö huomioden haavoittuvaksi ja on altis sattuman varaisuudelle, kun toiminnan tuottaminen ei ole säännönmukaista ja pysyvää.

Vastaanottokeskuksissa työskentelevien sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden tukena ei ole vastaavaa ammatillisen osaamisen kehittymistä tukevaa toimintaympäristöä kuin Helsingin kaupungilla ja hyvinvointialueilla työskentelevillä ammattilaisilla on. Esityksen perusteluina todettu Maahanmuuttoviraston vastuu henkilötietojen kokoamisesta ei ole riittävä huomioden seulonnassa jo toteutuvat erilaiset viranomaisvastuut ja henkilötietojen kokoaminen. Lisäksi Maahanmuuttoviraston alaisissa toiminnoissa tehtävä iän määrittäminen ei ole riittävän riippumaton

päätöksenteon menettelyistä, jonka vuoksi iän määrittämisessä vastuu tulisi antaa ulkopuoliselle riippumattomalle taholle.

Maksuton oikeudellinen neuvonta / oikeusapu hallintomenettelyssä

Esityksessä ehdotetaan, että oikeusavun saamista rajoitettaisiin menettelyasetuksen mukaisessa kansainvälisen suojelun myöntämistä koskevassa hallintomenettelyssä sekä hallinta-asetuksen mukaisessa vastuussa olevan jäsenvaltion määrittämistä koskevassa hallintomenettelyssä. Molemmissa edellä mainituissa menettelyissä jäsenvaltioilla on asetusten mukaan liikkumavaraa säätää maksuttomasta oikeusavusta ja oikeudellisesta edustuksesta hallinnollisessa menettelyssä.

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala pitää maksuttoman oikeusavun saamisen poistamista kansainvälistä suojelua hakevien oikeusturvan toteutumisen kannalta kestävämmänä ilman muita menettelytapaneuvontaan kohdistettuja kehittämistoimia. Yleisessä oikeudellisessa neuvonnassa (usein ryhmässä) annettu neuvonta on riittämätön tapa turvata riittävän tiedon ja ymmärryksen saaminen henkilön oman prosessin etenemisen kannalta. Ensimmäisen myöhemmän hakemuksen osalta neuvontaa ei myöskään annettaisi, jos sen arvioitaisiin perustuvan maasta poistamispäätöksen täytäntöönpanon viivyttämiseksi tai estämiseksi. Hakemus voitaisiin jättää tutkimatta sillä perusteella, että se on jätetty myöhemmin kuin seitsemän päivän kuluessa siitä, kun henkilölle on annettu paluudirektiivin mukainen palauttamispäätös.

Kansainvälistä suojelua hakevien ei voida olettaa kykenevän toimimaan yleisen neuvonnan varassa monimutkaisessa ja paineenalaisessa hakemuskäsittelyssä ja siten heidän hakemustensa käsittelyn oikeusperustaisuus ilman riittävää yksilökohtaista neuvontaa vaarantuu. Suomalaisen turvapaikkajärjestelmän on taattava tosiasialliset perusoikeudet kansainvälistä suojelua hakevalle ja käytettävä kansallista liikkumavaraa ihmisoikeusmyönteisesti sen takaamisessa huomioiden valitusaikojen ja maahan jäämistä koskevan lupahakemuksen lyhyet määräajat.

Vastaanottojärjestelmän sopeutukset muuttuviin tulijamääriin nähden johtavat asiakkaiden sisäisiin siirtoihin eri vastaanottokeskusten välillä ja se osaltaan luo olosuhteet, joissa kansainvälistä suojelua hakevan mahdollisesti vastaanottokeskuksesta saama tuki myös katkeaa ja menettelytapaneuvonnan jättäminen sen varaan ei turvaa riittävästi suojelua hakevien oikeuksien toteutumista. Oikeusavun myöntämisen mahdollisuus erityisen haavoittuvan aseman perusteella ei vähennä maksuttoman oikeusavun yleisestä poistamisesta aiheutuvia riskejä. On myös huomioitava erityisten menettelyllisten takeiden arviointiin liittyvät riskit edellä kuvatuista tilanteista johtuen.

Poikkeukset oikeuteen oleskella Suomen alueella hakemuksen tutkinnan ajan

Ei lausuttavaa.

Turvalliset maat

Esityksessä todetaan, että kansallisten luettelojen laatiminen sisäministeriön asetuksella olisi tehokkain tapa maiden määrittelyyn, kun otetaan huomioon velvollisuus tarkastella kolmansien maiden turvallisuustilannetta jatkuvasti.

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala katsoo, että kyseessä on periaatteellisesti ja yhteiskuntapoliittisesti merkittävä kysymys, jonka vuoksi kansallisten luettelojen laatiminen edellyttää, että luetteloista säädetään sisäministeriön asetuksen sijasta valtioneuvoston asetuksella.

Muutoksenhaku (valitusajat, valituskiellot ja tuomioistuinten määräajat)

Ei lausuttavaa.

Euroopan unionin kansalaisten kansainvälisen suojelun hakemukset

Ei lausuttavaa.

Turvapaikanhakijoiden työnteko-oikeus

Turvapaikanhakijoiden työnteko-oikeutta koskeva muutos

Ehdotuksen mukaan ulkomaalaisen, joka on tehnyt kansainvälisen suojelun hakemuksen, oikeutta työntekoon rajattaisiin. Ehdotus perustuu vastaanottodirektiivin kansallisen liikkumavaran käyttöönottoon. Toimiala toteaa, että Helsingin kaupunki ei kannata työnteko-oikeuden rajaamista. Mitä enemmän työkokemusta turvapaikkaprosessin aikana on kertynyt, sitä tuloksellisempaa luvan saaneiden myöhempi kotoutuminen ja työllistyminen on.

Pitkään oleskelleiden direktiivin muutos

Pitkään oleskelleiden direktiivin muutos

Ei lausuttavaa.

Vastaanotto

Yleiset huomiot liittyen vastaanottoon

Ei lausuttavaa.

Vastaanottopalvelujen saaja ja kesto

Esityksen mukaan vastaanottojärjestelmässä oli elokuussa 2025 noin 5200 sellaista ukrainalaista, joilla olisi oikeus hakea kotikuntaa (vastaanottojärjestelmässä olevien ukrainalaisten kokonaismäärän ollessa noin 14 000). Elokuun jälkeen kuntaan siirtyneitä kansainvälistä ja tilapäistä suojelua saavia on ollut runsas 4000. Tammikuussa 2026 ukrainalaisia on vastaanottojärjestelmässä noin 12 400 (alle 18-vuotiaita noin 3300), joista Uudellamaalla noin 3500 henkilöä. Maahanmuuttoviraston tilastokatsauksen 3/25 mukaan kotikuntaan oikeutettuja henkilöitä, jotka eivät ole hakeneet kotikuntaa, on vastaanottokeskuksissa noin 4 200.

Tilapäistä suojelua saavien vastaanottopalvelujen kestoja aiotaan esityksen mukaan rajata 13 kuukauteen niissä tilanteissa, joissa tilapäistä suojelua saava voi saada kotikunnan Suomesta. Laki on ehdotettu tulemaan voimaan 12.6.2026 ilman siirtymäsäännöstä. Toimiala toteaa, että Helsingin kaupunki kiinnittää huomiota lain voimaantulon ajankohtaan, joka sijoittuu kesäaikaan, ja ehdottaa joustavaa siirtymäaikaa. Tämä auttaa kuntaa varautumaan keskeisten peruspalvelujen järjestämiseen. Näitä ovat sosiaali- ja terveyspalvelujen ohella varhaiskasvatus, perusopetus ja työllisyyspalvelut. Kuntien ja hyvinvointialueiden palveluihin siirtyvien tilapäistä suojelua saavien kuukausittaisesta määrästä on tarpeen saada ennakoivaa tietoa ikäluokittain.

Menettelyasetuksen soveltaminen vaatii ulkomaalaislain systematiikan muutosta sen osalta, että hakijalla oleva oikeus oleskella jäsenvaltion alueella sidotaan maasta poistamista koskevan päätöksen sijaan kansainvälistä suojelua koskevaan hakemukseen tehtävään päätökseen. Vastaanottopalvelujen päättämisen johdosta Helsingin kaupungin ja hyvinvointialueiden palveluihin mahdollisesti hakeutuvista paperittomista henkilöistä on myös tarpeen saada ennakoivaa tietoa jatkossa, koska uhkana on sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden kustannusten voimakas kasvu, johon tulee varautua.

Lähtökohtaisesti on hyvä, että lapsi tai nuori tulee suomalaisen oppivelvollisuuden piiriin mahdollisimman pian maahanmuuton jälkeen, jotta kotoutumisprosessi voi alkaa. On tärkeää, että lapsi pääsee oppimaan kieltä ja luomaan vertaissuhteita ikätovereidensa kanssa. Kuntaan ja oppivelvollisuuden piiriin siirtymisessä tulisi kuitenkin olla joustoa ja yksilöllistä harkintaa koulutusjärjestelmän kannalta kriittisissä vaiheissa.

Erityisesti tämä koskee nuoria, joilla perusopetus tai lukio-opinnot ovat päättymäisillään ukrainalaisessa koulutusjärjestelmässä. Tällöin lapsen edun mukaista voi olla se, että päättymäisillään olevat opinnot voisi suorittaa loppuun, jotta siirtymä suomalaiseen koulutusjärjestelmään helpottuisi.

Usein kuntaan siirtymisen viivästyminen voi perustua henkilön hoidon ja hoivan tarpeista johtuviin järjestelyihin ja ne tuovat hyvin esille vastaanottojärjestelmän ja hyvinvointialueiden eriytyneestä järjestämisvastuusta aiheutuvat katkokset ja niiden vaikutukset kansainvälistä suojelua saavan arjen rakentumiseen oleskeluluvan saamisen jälkeen. Sisäministeriön alaisuudessa toimivalla vastaanottojärjestelmällä on sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämiseen nähden toisaalta määritellysti kapeampi tehtävä ja toisaalta vähäisempi substanssiosaaminen kuin Helsingin kaupungilla ja hyvinvointialueilla. Järjestäminen perustuu yksityisten palveluntuottajien varaan eikä järjestäjällä ole omaa aikuisten hoivapalveluiden tuotantoa.

Kuntaan siirtymisen tilanteessa hoivapalveluiden järjestäminen siirtyy Helsingin kaupungin ja hyvinvointialueiden vastuulle ja henkilön tarpeen mukaisten palvelujen arviointi voi edellyttää erilaisia arviointijaksoja ennen sopivan palvelun aloittamista. Arviointijaksoille pääsyä voi joutua odottamaan. Arvioinnin toteuttamista heikentää muun muassa se, ettei aiempien hoivapalveluiden järjestämisestä synny rekisteritietoa kansalliseen tietovarantoon.

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala toteaa, että sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämistä koskevan vastuun jakautuminen kansainvälistä suojelua hakevien ja tilapäistä suojelua saavien osalta ei ole nykyisten hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin toiminnassa enää tarkoituksenmukaista eikä kustannustehokasta. Vastaanottopalvelujen majoituspalvelut (rinnastuvat sosiaalihuoltolain mukaiseen tilapäisen asumisen järjestämiseen) voisi olla perusteltua edelleen järjestää osana muuta maahantulon viranomaisten toimintaa kun taas sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisen vastuu tulisi olla yksinomaan Helsingin kaupungilla ja hyvinvointialueilla. Jo nykyisin Helsingin kaupungin ja hyvinvointialueiden laajasti tuottamissa terveyspalveluissa kansainvälistä suojelua hakeville on nähtävissä, että palveluissa on kykyä eriyttää palveluvalikoimaa eri tilanteissa. Sosiaali- ja terveydenhuollon integraation toteutumista tukee palvelujen järjestäminen yhteisissä rakenteissa.

Vastaanottopalvelut (tunnistautuminen, vastaanottoraha, tilapäistä suojelua hakevien terveydenhuolto, vastaanottopalveluista perittävien maksujen takautuva perintä)

Esityksessä vastaanottorahan ja käyttörahan määrää ehdotetaan pienennettäväksi pysyvästi väliaikaisella lailla (466/2024) säädetylle tasolle. Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala viittaa

väliaikaisesta sääntelystä antamiinsa lausuntoihinsa sekä esityksessä kuvattuihin syksyllä 2025 tehdyn selvityksen tuloksiin. Vastaanottopalveluna myönnettävän vastaanottorahan ja käyttörahan määrää pienennettäisiin sille minimitasolle, joka on mahdollista suhteessa kansalliseen sosiaaliturvaan. Tämä vaarantaa toteutuessaan henkilön oikeuden välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Se heikentää lasten oikeuksien toteutumista sosiaaliturvan tason jäädessä minimitason alle. Toimiala ei tältä osin kannata esitystä.

Tilapäistä suojelua hakevien terveydenhuollon kaventaminen välttämättömään terveydenhuoltoon sinä aikana, kun he ovat vastaanottojärjestelmän asiakkuudessa luo yhdenvertaisia käytäntöjä suhteessa kansainvälistä suojelua hakeviin. Ottaen huomioon myös vastaanottorahan leikkaukset ja tunnistautumisen ulottamisen myös tilapäistä suojelua saaviin yhteisvaikutukset tilapäistä suojelua saavien kokonaisuutena ovat kuitenkin merkittäviä ja tilapäisen suojelun oleskelulupa rinnastuu kansainvälistä suojelua hakevan asemaan.

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan näkemyksen mukaan olisi tarpeen määritellä tilapäistä suojelua saavien vastaanottopalvelujen kesto lyhyemmäksi ja edistää kotikunnan saamista jo ennen kuin yhden vuoden määräaika on täyttynyt. Näin edistettäisiin henkilöiden arjen sujuvuutta ja mahdollista kotoutumista tilapäisen suojelun aikana, sekä pääsyä kuntalaisille tarkoitettujen palveluiden piiriin. Samalla vastaanoton kustannuksissa olisi mahdollista saada säästöä. Myös määritelmällisesti tilapäisen suojelun antaminen suomalaisessa kontekstissa tarkentuisi suhteessa kansainvälisen suojelun hakemiseen.

Vastaanottopalvelujen rajoittaminen ja peruuttaminen (alennettu vastaanottoraha, vastaanottopalvelujen peruuttaminen)

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala toteaa, että vastaanottorahan alentaminen ilmoittautumisvelvollisuuden laiminlyönnin vuoksi perustuu

ilmoittautumismenettelyn kansallisen liikkumavaran käyttöön.

Liikkumisvapauden rajoittaminen (maantieteellinen kohdentaminen, liikkumisvapauden rajoittaminen)

Ei lausuttavaa.

Ehdotuksen vaikutukset ihmiskaupan uhreihin

Ei lausuttavaa.

Ilman huoltajaa olevien lasten edustajajärjestelmä

Edustajajärjestelmään ehdotetut muutokset, vastaanottolaki

Ei lausuttavaa.

Edustajajärjestelmään ehdotetut muutokset, kotoutumislaki

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala kannattaa edustajan tehtävien tarkempaa määrittelemistä ja edustettavien henkilöiden määrän tarkempaa sääntelyä.

Edustajan tehtävän jatkuminen sen jälkeen, kun lapselle on määrätty huoltaja, tulisi ottaa erikseen arvioitavaksi ja tarkemmin selvitettäväksi. Mikäli edustajan tehtävä jatkuu samanaikaisesti, kun

lapsella on jo Suomessa määritelty huoltaja, tulisi määritellä edustajan tehtävät sekä puhevallan käyttö suhteessa lapsen huoltajaan.

Oleskeluluvan saaneelle, alaikäisenä ilman huoltajaa saapuneelle lapselle määritellään aina sosiaalihuoltolain perusteella Helsingin kaupungin tai hyvinvointialueen sosiaalityöntekijä vastuutyöntekijäksi ja työskentely lapsen asioiden edistämiseksi jatkuu huoltajan määrittämisen jälkeenkin siihen saakka, kunnes arvioidaan, ettei tuen tarvetta enää ole.

Terveydenhuoltolaki

Terveydenhuoltolakiin ehdotettu muutos

Esityksessä todetaan, että tilapäistä suojelua saavia koskevan direktiivin 13 artiklan 2 kohdan mukaan tilapäistä suojelua saaville järjestettävän terveydenhuollon sääntely vastaa uudelleen laaditun vastaanottodirektiivin sääntelyä. Vastaanottodirektiivin mukaan terveydenhuoltopalvelujen tulee sisältää vähintään akuutti terveydenhoito ja välttämätön sairaanhoito, mukaan lukien vakavien mielenterveyshäiriöiden hoito, sekä vakavan fyysisen vaivan hoitamiseksi tarvittavat seksuaali- ja lisääntymisterveyden palvelut. Lapsille tulee varmistaa samantyyppinen terveydenhuolto kuin kansalaisille. Hallituksen esityksen mukaan voimassa olevalla sääntelyllä vastataan direktiivin velvoitteisiin. Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialalla ei ole tältä osin esitykseen huomautettavaa, koska sääntelyn tavoitteena on asettaa aikuiset tilapäistä suojelua saavat, kansainvälistä suojelua hakevat ja ihmiskaupan uhrit palvelunsaajina yhdenvertaiseen asemaan.

Esityksessä ehdotetaan terveydenhuoltolakiin muutosta, jonka mukaan Helsingin kaupungin, hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän olisi sovittava Maahanmuuttoviraston kanssa vastaanottolain 26 §:n ja säilölain 13 §:n mukaisten terveystalveluiden tuottamisesta henkilöille, joilla on mainittujen lakien perusteella oikeus terveystalveluihin. Korvaus talveluista Helsingin kaupungille, hyvinvointialueille ja HUS-yhtymälle määräytyisi Maahanmuuttoviraston kanssa tehtävän sopimuksen perusteella. Jos korvauksista ei olisi erikseen sovittu, korvaus määräytyisi talvelujen tuottamisesta aiheutuneiden kustannusten mukaan.

Kuten esityksessä todetaan EU:n jäsenmaat ovat järjestäneet kansainvälistä suojelua hakevien ja tilapäistä suojelua saavien vastaanoton omien historiallisten, taloudellisten ja yhteiskunnallisten lähtökohtiensa ja tavoitteidensa mukaisesti. Huomioiden samanaikaiset hallituksen turvapaikka- ja vastaanottojärjestelmän tehostamista ja kustannusten karsimista koskevat tavoitteet olisi tarkoituksenmukaista arvioida vastaanoton järjestämisen tavat erillisessä selvityksessä huomioiden suomalaisen yhteiskunnan muuttuneet hallintorakenteet ja myös kasvaneen maahan muuton johdosta syntyneet uudenlaiset toimintakäytännöt. Sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämistä koskeneet muutokset Suomessa on yksi keskeinen hallintorakenneuudistus ja sen vuoksi myös talvelujen järjestämistä eri kohderyhmille tulisi tarkastella systemaattisesti ja uudistaa rakenteita etenkin järjestämisvastuun osalta. Samassa yhteydessä olisi tarkoituksenmukaista arvioida, onko järjestämisvastuun säilyttäminen Maahanmuuttovirastolla ja tuottamisvastuun määrittäminen Helsingin kaupungille ja hyvinvointialueille perusteltua ja järkevää.

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala ei kannata ehdotuksen mukaista järjestämisvastuun säilyttämistä Maahanmuuttovirastolla ja tuottamisvastuun määrittämistä Helsingin kaupungille ja hyvinvointialueille. Tehtävä jäisi terveystalvelujen järjestämisen osalta epäselväksi huomioiden sen, että Helsingin kaupunki ja hyvinvointialueet jo ovat esim. kiireellisen hoidon osalta järjestämisvastuussa. Lisäksi järjestämistehtävän säilyessä Maahanmuuttovirastolla olisi sillä terveystalvelujen palvelutuotannon ohjaustehtävä Helsingin kaupungin ja hyvinvointialueiden

tuottamiin välttämättömiin palveluihin. Sisäministeriön hallinnonalaan kuuluvalla Maahanmuuttovirastolla ei kuitenkaan ole omaa, palvelujen ohjauksessa vaadittavaa substanssiosaamista.

Lupa- ja valvontavirasto valvoo Helsingin kaupungin ja hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämistä ja tuottamista kun taas Maahanmuuttovirastolla on vastaanottopalveluihin nähden sekä järjestäjän, tuottajan että valvojan rooli. Helsingin kaupungille ja hyvinvointialueille esityksessä määritettävän terveyspalvelujen tuotantovastuun osalta palvelujen valvontarakenteet jäävät epäselviksi.

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala kannattaa kuitenkin roolien ja vastuiden selkeyttämistä Helsingin kaupungin, hyvinvointialueiden ja

Maahanmuuttoviraston välillä kansainvälistä suojelua hakevien ja tilapäistä suojelua saavien terveyspalvelujen järjestämisessä. Sosiaali-,

terveys- ja pelastustoimiala katsoo palvelujen järjestämistehtävän selkeyttämisen kannalta perustelluksi säätää terveyspalveluiden järjestämisvastuusta Helsingin kaupungille ja hyvinvointialueille siten, että Maahanmuuttoviraston tuotantovastuuksi määritellään nykyiset Maahanmuuttoviraston omana tuotantona tai ostopalveluin toteutettavat alkuterveystarkastukset sekä vastaanoton yhteydessä annettava terveysinformaatio sekä mahdolliset muut terveyspalvelut.

Hallituksen esitys pohjautuu sisäministeriön selvitykseen vastaanottolain ja säilölain mukaisten terveyspalvelujen järjestämisestä ja tuottamisesta, jossa toimialan ehdottamaa vaihtoehtoa ei ole arvioitu. Selvityksessä todetaan, että sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuun uudelleen määrittämistä ei ko. selvityksessä voitu toteuttaa. Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala katsookin, että terveydenhuoltolakiin esitettävän säännöksen perustelut ovat yleisesti suppeat ja eri vaihtoehtojen tarkastelun osalta riittämättömät.

Eri maiden käytäntöjen kuvauksessa tuodaan esille, että vastaanottopalvelujen piirissä olevien sosiaali- ja terveyspalvelut Ruotsissa järjestää maakunta. Siltä osin kuin tuottamisvastuun määrittäminen Helsingin kaupungille ja hyvinvointialueille perustuu sopimusten solmimisen kautta saavutettavan seurantatiedon lisääntymiselle, voidaan todeta, että Maahanmuuttovirasto osana julkishallintoa on velvollinen noudattamaan hankintalakia ja sillä on jo nyt mahdollisuus olla aloitteellinen sopimusten solmimiseen korvaten kustannuksia Helsingin kaupungille ja hyvinvointialueille. Terveyspalveluissa ei ole perusteltua lisätä Helsingin kaupungin ja hyvinvointialueiden tehtäviä. Mikäli sopimusten hallinta sitä edellyttää tulisi ehdotuksen sisältää Helsingin kaupungille

ja hyvinvointialueille mahdollisuus sopimuksen solmimiseen, jolloin sopimuksen tekemiseen ei olisi velvollisuutta.

Myös kustannusten korvaamista koskevat periaatteet ovat ehdotuksessa epäselvät. Ehdotuksen mukaan kustannukset korvataan palvelujen tuottamisesta aiheutuneiden kustannusten mukaan, jos niistä ei olisi erikseen sopimuksessa sovittu. Ehdotuksessa tuodaan kuitenkin esille se, ettei julkisyhteisöjen toiminta perustu voitontavoitteluun, jolloin jää epäselväksi se, mistä muusta kustannustasosta sopimuksissa voitaisiin sopia. Palvelujen tuottamisen hyväksytyjä kustannuslaskennan periaatteita olisi myös tarpeen avata.

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala ehdottaa myös, että sosiaalihuollon palveluiden järjestämisvastuusta tilapäistä suojelua saaville, kansainvälistä suojelua hakeville ja ihmiskaupan

uhreille säädettäisiin vastaavasti kuten toimiala ehdottaa terveydenhuollon palvelujen järjestämisvastuun osalta. Vastaanottokeskusten sosiaalihuollon palvelujen saatavuus ilmenee nykyisen ohjaavan järjestäjätahon (Maahanmuuttovirasto) ohjauksen perusteella usein rajoitetumpana kuin mitä vastaanottolaissa säädetään. Helsingin kaupungin ja hyvinvointialueiden palveluihin hakeutuu kansainvälistä suojelua hakevia ja tilapäistä suojelua saavia, joiden sosiaalipalvelujen järjestämisvastuu on ensisijaisesti vastaanottojärjestelmällä. Vastaanottojärjestelmällä ei kuitenkaan ole

tarjota riittäviä ja tarkoituksenmukaisia palveluja näille henkilöille. Myös tämän vuoksi näille henkilöille annettavien sosiaalihuollon palveluiden järjestäminen tulisi säätää Helsingin kaupungin ja hyvinvointialueiden vastuulle. Helsingin kaupungille ja hyvinvointialueille jää kuitenkin viimesijainen vastuu myös sosiaalihuollon palveluiden järjestämisestä edellä mainittuihin ihmisryhmiin kuuluvilla henkilöillä.

Myös sosiaalihuoltolain mukaisen ilmoituksen vastaanottamiseen liittyvät puutteita ja sen käsittelytoimista esim. ennakollisten lastensuojeluilmoituksen perusteella on epäselvyyttä (vastaanottojärjestelmän sosiaalipalvelujen työskentely raskaana olevan kanssa). Erityisten menettelyllisten takeiden tarpeiden arvioiminen edellyttää myös toimintakäytäntöjen luomista sen suhteen, miten muissa viranomaisissa asioivien kohdalla tehdyt havainnot voidaan saattaa osaksi annettavaa vastaanottopalvelua.

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala viittaa jo edellä kuntaan siirtymisen ja iän määrittämisen yhteydessä esittämiinsä näkökohtiin ja tuo esille huolensa siitä täyttyykö direktiivin erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden tuen tarpeisiin vastaaminen riittävällä tavalla nykyisellä vastaanottopalvelujen järjestämisen tavalla huomioiden sen ostopalvelupainotteisuuden ja tuottajien määrän merkittävät vaihtelut eri aikoina sekä valvontarakenteita koskevat puutteet.

Terveydenhuollon palveluiden osalta ostopalvelupainotteisuus sekä tuottajien määrän mutta etenkin osaamisen vaihtelu voivat samoin aiheuttaa huolta turvapaikanhakijoiden terveydentilaan usein liittyvien ongelmien ja erityisten haasteiden vuoksi. Tartuntatautien hoidon ja leviämisen ehkäisyn osalta alkuvaiheen terveystarkastukset ja –toimet korostuvat etenkin laajamittaisen maahanmuuton tilanteessa.

Tärkeää on, että sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämistä ja tuottamista koskeva vastuu on Helsingin kaupungilla ja hyvinvointialueilla, joilla tulee kuitenkin olla mahdollisuus käyttää ja valvoa yksityisiä palveluntuottajia myös siinä tapauksessa, että Helsingin kaupungille ja hyvinvointialueille jäisi esityksen mukaisesti pelkästään palvelujen tuottamisvastuu.

Sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä ja tuottamisesta aiheutuvat kustannukset tulisi korvata Helsingin kaupungille ja hyvinvointialueille täysimääräisesti. Erityisesti on tässä yhteydessä huomioitava mahdollisten laaja-alaisten maahantulon tilanteiden aiheuttama kuormitus palvelujärjestelmän suorituskyvylle ja lisääntyvästä palvelutarpeesta aiheutuvat kustannukset, joita ei saa jättää Helsingin kaupungin ja hyvinvointialueiden vastuulle etenkin kun on oletettavaa, että maahantulo ja palveluiden tuottamisvastuu kohdistuisi epätasaisesti eri alueille Suomessa.

Laaja-alainen maahantulo herättää kysymyksen myös palvelutuotannon riittävyydestä syntyvään palvelutarpeeseen nähden. Helsingin kaupungille ja hyvinvointialueilla tulisi turvata riittävät resurssit ja voimavarat, joilla kyetään vastaamaan kansainvälistä suojelua hakevien ja tilapäistä suojelua saavien määrän vaihteluihin ja laaja-alaisen maahantulon aiheuttamaan palvelutarpeen kasvuun, jotta samanaikaisesti kyetään turvaamaan kaikki lakisääteiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut.

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala toteaa, että vastaanottojärjestelmän asiakkaille annettavien sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämisvastuusta Helsingin kaupungille ja hyvinvointialueille olisi toisaalta mahdollista säätää vastaanottolaissa sen sijaan, että järjestämisvastuusta säädettäisiin terveydenhuollon palveluiden osalta terveydenhuoltolaissa ja toisaalta sosiaalihuollon palveluiden osalta sosiaalihuoltolaissa. Järjestämisvastuusta olisi mahdollista säätää myös sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa, erityisesti sen 8 luvussa.

Muut muutokset

Sellaiset muita muutoksia koskevat huomiot, jotka eivät liity edellä esitettyihin teemoihin

Ei lausuttavaa.

Esitystä koskevat muut huomiot

Koko esitystä koskevat yleiset huomiot

Hallituksen esitys pitää sisällään direktiivin ja asetusten kansallisessa lainsäädännössä toteuttamisen lisäksi myös useita muita hallitusohjelmaan ja sen säästötavoitteisiin perustuvia lainsäädäntöehdotuksia. Direktiiviin ja asetuksiin sisältyy kansallista liikkumavaraa erityisesti toimivaltaisiin viranomaisiin, turvapaikkahakemuksen tutkintaan, muutoksenhakuun sekä vastaanottopalvelujen asiakkaan tunnistautumiseen, vastaanottopalvelujen rajoittamiseen ja peruuttamiseen sekä maantieteellistä kohdentamista ja liikkumisvapauden rajoittamista koskeviin säännöksiin.

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala ei pidä kokonaisvaikutusten arvioinnin vaikeutumisen näkökulmasta tarkoituksenmukaisena säätää samassa esityksessä sekä EU-lainsäädännön aiheuttamista lainsäädännön muutostarpeista että muista muutoksista samassa hallituksen esityksessä. Suomalaisen vastaanottojärjestelmän muutostarpeista olisi tärkeää voida käydä perustavanlaatuista keskustelua selvityksiin perustuen.

Lisäksi sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala kokee huolta siitä, että hallituksen esityksessä rajataan kansainvälistä suojelua hakevien oikeuksien toteutumista minimiin lähes kaikissa mahdollisissa yhteyksissä kansallisen liikkumavaran sen salliessa. Esimerkkeinä näistä ovat aineellisten vastaanotto-olosuhteiden rajoittaminen, vastaanottorahan alentaminen ilmoittautumisvelvollisuuden laiminlyönnin vuoksi sekä liikkumisvapauden rajoittaminen.

Lehtonen Harri
Helsingin kaupunki, sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala